

ու առաւելութիւնը նախորդ Տրատարականութեանց վրայ :

Մասնկանա յորինուածութենէն արդէն կը տեսնուի որ Յարգ. Հեղինակը Հանացած է ըստ կարելոյն իւր այս գառափորքը մտադր մանկուայն գիրքաւանոց ընելով զերէնք "սկսութեամբն տառապանքներէն ըստ կարելոյն ինչպիսիւն" : Սակայն այսպիսի՝ նոր մեթոտով շարագրուած գառափորքէ մ'աւելի գործնական մեթոտ տեսնել բացառիկ էր : Աշխատութիւնն աւելի գործնական կ'ըլլար եւ աւելի արդիւնալից, ի՞նչէք քերականն ի գիր եւ ի պատճիւր ըլլար : այսինքն ամէն մէկ պատկերին ընծայած դազափաթն իւր յատուկ անուամբը նշանակուած ըլլար, որով տղան պատկերաց մը նորութեամբը կրնար անհնա ստիչ նշանակուածը կարդալ եւ ահա այս եղանակաւ քիչ ժամանակուան մէջ վարժ կրնար ընթեանալ : Աւելորդ է ըսել թէ արդէն եւրոպական գրչոցներու մէջ այսպիսի քերականներ ի գործածութեան են :

Յարգ. Հեղինակն իւր աշխատարկութեան վերջը 31/2 թղթի մէջ ամփոփած է գրական ու գառափարական համառու ու օգտակար խնդիրներ, խտտովանելու ենք որ սուղագրական մասին մէջ Յարգ. Հեղինակին ամփոփյն մասամբ համաձայն չենք եւ անկող ալ այս խնդրոյն վրայ ծանրանալ մեզի չի ներքն, որուն վրայցը արդէն "Հանդիսիս, 1898 թուերուն մէջ ըստ բուականի խոսուած է :

Յարգ. Հեղինակն Ազգին սուր կողմը տեսնելով, քաջ համազուած է այս ճշմարտութեան, թէ՛ մագդի մ'ապագայ յառաջացած միջոցի հիմն ու պայմանն է սերնդեան խոտաքանց միջոցն վիճալը, որ նախնայէն մանկանց տրուած կրթութեան ատփանձնէ կրնայ չլսուիլ : Ահա այս վարժանաւ իսլ ու անմտ գառափարականութեամբ կամ դատաւանդութեամբ տխրել ճանկանց բեղմնաւոր միտքն իտպաբանը չ'ափոյն ռուսացաց համար օգտակար գոտիք կ'ուանդէ :

27, 28. Պայտաւարանն Գ. Հոգեւորայն օրացոյց հոգեւոր եւ ընդունիլ երկուքն ալ Պրուսայի Արեւելեան Արքանոցին սեպհականութիւն են : Առաջինը՝ զոր յօրինած է Կ. Ս Պրուսիան, ամսաբան մասն՝ օրացոյցն եւ ամացոյցն է միայն : Կանանկուած են օգրուտ փոփոխութիւններն եւ իշխանաց գահակարութեան, ծննդեան օրերն եւնի իսկ երկրորդ առաջնոյն ընդարձակն է՝ ունենալով ալ եւ այլ ծանուցումներ, կարեւոր գիտելիքներ, առողջապահութեան վրայ "սոսի խրատներ", ընտանեկան, գիտնական պատմ. եւ ամենէն աւելի բարոյական ընտիր կտորներ : մէկ խաղցով ըսենք, անցեալ տարւան արեւոյցոյցն աւելի ծոն եւ հնարաբերական պարունակութեամբ : Անշուշտ իւրաքանչիւր որ հաշիւ գործի պիտի չնայն յայտն պիտի ընտիր տարեցոյց մը ձեռք բերու, զվտաւարաբար գիտելով որ Արքանոցի մը սեպհականութիւնն է :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԵՐԹԵՐԸ ԺԱՂԱԿՓՈՒՆՅ
2. Նուպար Փաշա Գ. — 3. "Արլանդորն" Ս. Գրոց աշխարհաբար նոր Խարձմանութեան ամփոփ. — 3. Հայերն ի Պարսի :

Օգտակար գիտելիքներ :

1. Նուպար Փաշա Գ. Անդոյս 15ին Պարսիէն հեռագիրը գումեց ազգին պարտանքներէն միոյն՝ Նուպար Փաշայի մահուան օրով : Նուպար Փաշա վերջին տարինեսու իւր քայքայեալ առողջութիւնը գործանելու համար իւր գործանելութեան փայլուն ասպարեզէն Պարսի քաջուած էր : Դնած ի Զմիւռնիս՝ իւր նախնական կրթութիւնն առաւ Պարսի (ըստ անոց Հելուեայի մէջ) եւ զեռ 16ամսայ մանուկ՝ երբ զինուորական վիճակն մտնելու համար բարձր տաղմին քայլն այնպէս կ'ըլլա՝ նուիրեց ինքզինքն գիւսանդախտով մտաւորութեան, հետեւելով իւր հօրեկրորդ համառուար Պօղոս Պեյի՝ Եգիպտոսի նախարարպետին ձայնին՝ ուր զինքը կը Տրուիրիբ ասլով արտաքին գործող պաշտամարտին մէջ թարգմանի պաշտուք : անշուշտ համառու սկիզբ մը, այնչափ աւելի՝ որչափ առաւել տպա Նուպար Փաշա իւր ուշիմութեամբն եւ մեծամեծ մրիչը կըցաւ բարձրագոյն գիւսանդախտութեան ամենամեծ ասփոճանները :

Նուպար Փաշա իւր երկրորդ հայրենաց շատ երկար ծուպայն՝ մեծամեծ արդիւնքերն ասլով : Ընդհանրապէս Եգիպտոս քիչ բան պարտական չէ Նուպարի ստճին եւ ի մասնաւոր Նուպարին, Նուպար Փաշա անհնոցն Մեկինես հանդիսացած է՝ ոչ միայն հայ անհասանելու ներթափաք բարիք ընելով՝ այլ իւր ազգին անցեալին երազպալաց ճանչցըներու համար՝ Տրատարակել ասլով Անուգրուայի Ժողովածոյն եւ ինչպէս ժամանակին կը լուրէր՝ "Սիւսական, գաղղիներն թարգմանութեան համար յատկացընելով իր 10,000 ֆրանք եւն, Նուպար Փաշա վախճանեցա իր 73—74 ամսայ, ոչ միայն իւր մերձակներն՝ այլ նաեւ բովանդակ հայ ազգն ի խոր սուգ համակելով, որ կը կորսցընէ ի նմա իւր Բիզմարիք, Տայ Բիշմարիկ մը, առանց Գերմանացոյն անխղճութիւն ու նեղութիւնն ունենալու :

2. "Բիւնդիտիս" Ս. Գրոց աշխարհաբար նոր թարգմանութեան ամփոփ. — Դրանով է որ ասիկ իր 50 ասոր յունար՝ Առտուածալուծի ընկերութիւնն (Bibel-House) Ս. Գրոց հայերէն թարգմանութիւն մը Տրատարակեց արեւմտեան աշխարհաբարով, Նոյն ընկերութիւնը վերջեւ կը դիւտ երկրորդ Տրատարակութիւն մ'ալ հանել, առաջին թարգմանութիւնն սրագրելով՝ որուն առ ի փորձ արդէն 1897ին Մտաթեանի առաջին աստղ գլուխները տպուած էին, ինչորուելով Նոյն ամփոփ քուսմ նասեր Եկեղեցականներն եւ այլ գիտնական անմէկներէն : որ ըլլալու նոր թարգմանութեան լեզուին նկատմամբ իրենց կարծիքն յայտնելու ճրուած պատասխաններն՝ կարելի եղաւ երեք կողման բաժնել կարծիքները, որոնց առաջինը՝ հոյն վրայ մնալ կը բացալ. երկրորդ՝ աւելի զբարարի մերձեանայ, պահել անոր ոճերն ու բառերն, առանց անհասկանալի ընելու. երրորդն՝ մաքուր աշ-

խարհաբար՝ եւ այն ալ Կ. Պոլսոյ բարբառը կը ինքզինք, իրուամբ ստալով անոր առաջնութիւնը: Սակայն ինչդիրն առ ի կան մնայ:

«Բիւզանդիոն», այս առթիւ կարգ մը Տետաբարբառական եւ օգտաշատ յօդուածներով (Թիւ 658, 659, 661, 663) արեւմտեան աշխարհագրարին մէջ գիտուած երեք ազգութիւնները կը շօշափե («Բազմազգեղանիք» կէս զբարարխաւան. «Մերեւելքահիւք» զուտ մայրուք Կ. Պոլսոյ աշխարհաբարն եւ «Բիւզանդիոն, ինք»): Լնայալով դանել թէ առաւելութիւնը որմն է՝ «Բիւզանդիոն» կը նախընտրէ Կ. Պոլսոյ բարբառը, եւ գլխաւորաբար իբր բռնած ազգութիւնը (ըստ կարելոյն զերը Զնշնւով: օ) քոչ, շնչ, Նոչ, ոչոչ եւս արտաստելով՝ եւ կարծես թէ Տասարական եւ նոյն քերականութեան մը պէտքը (ինչպէս կը նշմարուի ուրիշ լեզուակ մէջ) շքնուորակն՝ «Բիւզանդիոն», (Թիւ 661 Բ. սիւնակ): քանի մը լեզուաբանական ընդհանուր օրէնքներ յառաջ կը բերէ, որոնք լեզուի մը կազմութեան վերջ իրենց ազդեցութիւնը կը բանեցընեն. կ'ընդունինք մեր ալ այս օրէնքները. կ'ընդունինք նաեւ այն՝ թէ լեզու մը, մասնաւոր չկատարելագործուածով՝ ժողովրդեան բերնին մէջ կամայ կամայ կը յառաջդիմէ եւ ի վերջոյ որոշ կատարելութեան մը կը հասնի, քի՞նչ նաեւ. քանի մ'անգամ յետաջրկնայ (réaction) ենթարկուի. (եւ առ այս իբր ցուցում՝ նոյն իսկ ինքը կը խոստովանի) (661 Բ. սիւնակ) թէ ինչպէս երբեմն անի, անի՞ եւ զբարբառման գերանուաններ կը գործածէր. [«Կ'առաջ թէ ժողովրդականքը յայտնա կ'անկն եթէ Նոչոց առաջարկին Տամասմոն Տամար պահասլէրին թ Նոչոնի,»] զորքեր ետքէն անգիտակցաբար կամայ կամայ ուղղէր եւ ի գարեթի պարզ մայրոք աշխարհաբարի քտի՛ն, քտի՛ն հեն):

Լամսմիտ ենք նաեւ թէ պէտք է աշխարհաբարն ըլլալ՝ «զուտած ո՛ր միայն թրքաբանութիւններէ, զորո պէտք չէ շփոթել պարզ ասակարանութեան հետ, այլ շատած ամեն անակ օտարաբանութիւններէ, մասնաւոր այն զայլաբարանութիւններ, որուն Տմահ Տեաւէն կու գայ Տամբակներու գորչին ասկ եւն», Դերուի մեզի հոս մէկ երկու գիտազգութիւն ընել:

«Բիւզանդիոն»ը կը պահանջէ զտեւ աշխարհաբարը «Թրքաբանութիւններէ», շատ գովելի առաջարկ մը. միթէ մի եւ նոյն թիւթիւն մէջ այնպէս յամայն տեսնուած են՝ «Ստատառաշրի ընկերութիւնը բախտ ունեցաւ ժամանակին են կոխիկ, են ժողովրդական ու կարելի եղածին շափ են մտաբար աշխարհաբարն» եւն (Թիւ 668 Ա. սիւնակ): Թրքաբանութիւն չէ՞ քն էն ինչպէ՞ն, են պէտի՛չն, են քոչ-լի՛նի: Եւն: Լայրերէն գերագրականք կը շինենք օմնին ու՞մ բարգուծութենք մէջ օմննողով եթէ առարկեր թէ եւր օմնինի համատարութիւնը կամ վերջէն վանին է՝ գիտենք որ օմնին բացառական մըն է, եւ ին՝ բացառական հարցմէ իսկ կը շինէ. ապա աւրեմն բացառականին են վերջապետութեամբ թնչպէս կարելի է գերագրական շինել. Թնչպէս կարելի է բացառականին են վերջապետութեան մէջէն բան մը հասկընալ: Ո՛չ. այս թրքաբանութիւն, եւ կամ առ առաւելին փոխառեալ «ասակարանութիւն» որ

բուն հայեցի պարզ ձեւ չէ, (Թիւ 668 Ա. սիւնակ) ինչպէս կ'ը եւն:

Կամ թնչ օգուտ կրնայ օւնենալ ըբեր Զնշնւու փոյթը, որ կը նշմարուի «Բիւզանդիոն»ին մէջ, մեղանշնուով քերականութեան դէմ (որ կը սահմանէ յօրը գործածել ուր որ բառ մը որչեւտ է կամ հայցական հարցով՝ կամ որչեւտ կամ պարզ անակառով մը՝ երբ ընդհանրութեան մասնաւորութիւն. այսպէս՝ քրոնի՛ն» անորոշ, փոխկոչուական քրոնի՛ն» որչեւտ): Ստոր է աշխարհաբարի շատ յամանեալ ըբեր լեզուն ծանրաբանելու զատ՝ շատ հեռու են անոր քաջահնչուութիւնն ասկէ. սակայն թնչ կարելի է ընել մեր լեզուին այս հիմնական կէտին դէմ. Թնչպէս կրնանք Տամասմով մեր հին լեզու (չն ուրիշ բան չէ բառ մը) բայց իթէ գրաբարն յօդին յաւելումմը՝ բազմազայն գրերէն ետքը հանած ըն հնչուով, որուն նն աշխարհաբարի պարզացման մէջ ինկած է.) նորակալով, նոր կանոնաց վերջ հիմնուող ուրիշ լեզուակ օրինակի համար՝ գաղղիկերէնի հետ: Գմնէ consequent ի բարձր «Բիւզանդիոն», ինչ եւ իցէ. շատ անգամ ըբեր իրեն դէմ կը մեղանշնէ: օրինակի համար ներուի մեզ մէկ երկու կտոր յառաջ բերել. «Կարացեք զկապաններն ու թատերգականքը. անոնք պիտի օրեն ձեր նկարագրական կարողութիւնները (հայցական հարցով) բան մը աղոտը պատմելու ձեր սո՛չ (!) պիտի զարգացնեն (Թիւ 663 Բ. սիւնակ):» «Փիլիսոփայական գրողներուն մէջն (անոք), — պաշտօնական շրջանակներու մէջ (անոք, Ե. ս):» «Մեր կողմէ բառ մը չաւելցուցինք (Գ. ս.) — Մարիի կողմէ որք, կոծ օգուտ չէր ընէր» եւն: Ո՛չ: Յարգելի յօդուածագիրը կը հարցընէր թիւ մը յառաջ թէ «բայց մեք գրողներու ինչէն իրուուրք կ'ունենանք քանի եւ քանի» Սեւի՛ն եւ «Մեկը ի գերածնունդ: Արեւուն Պոլսոյ աշխարհաբարին մէջ ըի ի՞նչիւր գարեթու գործ եղած է (Թիւ 661 Բ. ս.):», նոյնն կարելի է գրածակն կրնել «Բիւզանդիոն, ին թէ» «Ինչէն իրուուրք կ'ունենայ» հայերէն լեզուի ու քերականութեան հիմք կազմող ըբեր (յօդերն) թէթէ եւ ութիւնամբ՝ առանց ջրիկ մը սրտին տանելու՝ այսպէս փութով իւր սիւնակներուն մէջն արտաքսելու:

«Լակոէս Ամսորեան, Պոլսոյ աշխարհաբարը կը գործածէ, եւ նոր օրէնքներ ու կանոններ չէ հանած, սակայն հակառակ ըլլալով ալ անձան եւ անէ. գրաբար բուռեան, ձեւերուն, գերանունաց գործածութեան, անգամ մը մուս գտած «բանի մասունքները, հարցմուն ձեւեր (բայց ոչ թէ լինի՛տ, մէ՛տ եւն) շատ սիրով կը գործածէ: Ստոր սը՝ մտաք գտած են պարզապէս քաջահնչուութեան, Տամաստութեան, զիբառ բացառութեան եւն պատմաւան. լեզուին սահմանութիւնն, ընթացիկութիւնը զատից յառաջ բերած է: «Բիւզանդիոն»ը կրնար յայտա՞ ալ consequent ըլլալ. օմնին մերձաբեալ բառեր՝ գմնէ եղականի՛ն գրաբարն անոնք կը հարցնեն. «Բիւզանդիոն», այն որ մէյ մը կը խոտորէ գործիականին մէջ (...օմնինով) պէտք էր գործածել նաեւ... օմնինին, օմնինին կամ փոխաբարաբար՝ այն որ կը գործածէ ասոնց գրաբար ձեւն՝ կարեմնք

արեւելք չկար նաեւ . . . — Նիւտոնն ալ գործածելու .
 միտել իւր . . . — Նիւտոնին մէջ աւելի քան Նյուտոն
 թիւն կամ գունէ համաճառութիւն մը կը գտնէ:
 Ժամանակ մը ինք զինքն կարճ եւ միանէ կերպով
 բացատրելու համար՝ մեկ հըլովում միայն կը գոր-
 ծածուէր, ինչ, ինչ, իմ եւն. շնայելով նաեւ բազ-
 մաթեմ. ականջ խայթոյց, պոստպոլ հընթանց, եկե-
 ջնէն, միկն, մարդէն. կարծեմ՝ քիչ մնացած էր՝
 Աստուծոն ալ պիտի բուսէր: Զարմանակին ալ այս
 է որ մեր ի մերձուտ ճանչցած՝ ներքայնակու-
 թեան, ճաշակի եւ բանաստեղծական հընթանց
 զարնուտ անմիջք ալ կը գործածէին եւ կը
 գործածեն շատ սիրով այս կերպ հըլովումը: Ստայգ
 է այսպիսի հըլովները գեւ բուսական յաճած կը
 նմարուին քանի մը թիւերէրու, հրատարակու-
 թեանց մէջ. սակայն կը յուսանք թէ ատե՞ք ալ կը
 վերցունին: Ո՛վ էր արեւելք ասոց աւելը թումք
 կանգնող, ասոց աւելն առնողը. . . քաջահընու-
 թիւնն էր եւ: Ուրե՞նք քաջահընութիւնը լեզուի
 կը զարգացման կարեւոր գործիչներն է, եւ քա-
 շահընութիւնն է որ չէ թողուցած որ գրաբարի՝
 աշխարհարարի մէջ խայտառակ գործածութիւնն
 արժան ձգէ, քաջահընութիւնն այս յետաջընման
 առնէն առաւ: Եւ միթէ քաջահընութիւնը չէ որ
 զարգիներն լեզուին մէջ բազմաթիւ կանոններու
 անշարժ զարգացումը թեանց պատճառ. կ'ըլլայ, որոնք
 նոյն լեզուին սուսմէ այնպէս կը գ. գ. աւարտընեն:
 Այն ստայգ չէ թէ ժողովուրդը միայն լուր ստա-
 նալու համար, միայն իւր ստանան ծարաւն յոգե-
 ցնէրու համար լուրջի կը կողմը, առանց ան-
 նեւին ասոց լեզուին այնպէս: Առ, լրագրոց լեզուն
 ժողովրդական լեզուն վրայ այնպիսի մեծ ազդե-
 ցութիւն ունի՝ ինչպէս եթէ ներքուլ է նմանու-
 թիւն՝ սուսուցիչն աշակերտին վրայ, եւ լրագրի
 նա մեր սիրուն աշխարհարարին մէջ սեննուած
 այնչափ խառնակութեանց պատճառը: Լրագրի
 պէտք են նախ իրենց էջերն թըքարանութիւն
 ներք, վերջեր շատ յաճախած զազդիտանու-
 թիւնները՝ ցած առմարանութիւններն արտար-
 անէ. իրենք պէտք են որոշ եւ հատարանայ քեր-
 կանութեան մը համեմատ ընթանալ, եւ այն ստեղծ
 կը սեննուէ թէ ինչպէս մարդը եւ սիրուն գրական
 լեզու վ'ընդհանրանայ եւ կը տերէ ժողովրդեան
 թանկեր խառնուուն մէջ:

3. Յոյնն է Պարթեոս՝ «Հանդիսոս» անցեալ
 տարւան «Շաղկեմիլին» մէջ (1898 եր. 125,
 թիւ 6) առիթ ունեցած էինք Պարթիսի հայ բժշիկ
 մ'ըրած գիւտին վրայ խոսելու: «Անահտ» վերջին
 թիւը (3, էջ 109) կու տայ մեզ նոյնպիսի ուրիշ
 ուրախալի լուր մը, ահա ինչ կը կարդանք. «Յր. Պար-
 թիոս Բորլիան, որ Բարբիք բժշկական Ազգիկեմիլին
 ներկայացուցած էր աշխատութիւն մը իմարտու-
 ժութեան վրայ, յաշողած է արժանանալ, նոյն
 մրցմանը մասնակցող մեկ քանի ֆրանսացի գիտ-
 նականներու հետ Պայնաուտէ մրցակիցին՝ Քոլո-
 լեան, որ նոր աւարտած է իր բժշկական ուսումը
 եւ վերջեր հաստատուած է Բարբիք. Հանդ-նիլզեի
 թային մէջ, արդէն մէկ քանի ուսումնասիրու-
 թիւններ հրատարակած է Հառքոյի հիմնած հան-
 դիսին Archives de Neurologieին մէջ», Կը շնոր-

հաւորենք երիտասարդ Գիտնականին որուն այս
 առաջին քայլն ու յաջողութիւնն արդեն՝ մեծ
 սպաւազ մը կը խոստանայ:

ՕԳՏՈՎՈՐ ԳԻՏՆԻԹՆԵՐ

— Արդի քաղաքակիրթ մարդկութեան
 ամենին աւելի տարածուած մուր կարծիքներն
 մին է՝ շարի Բարձր-Նիւտոն՝ պարտնջ Ըստ-
 ԸԼԻԱն: Հաս գծուարին եղած է ցայտմ՝ եր-
 կարժամանակեայ աւանդութեամբ կարծես նուի-
 րագործուած այս մնորութիւնն ստապելլ Հա-
 քարի գործածութեան՝ ատամանջ համար վնա-
 սակար սաղեցութիւն ունենալուն՝ ցայտմ ոչ
 դը կրցած է անհրեքելի ցուցում մը յառաջ
 բերել. մինչ ընդհակառակն ծանօթ է որ մա-
 նուսեագ այրեցեալ գուռոյն ընտելիչը որ ամենէն
 աւելի մեծ քանակութեամբ շարք կը սպաւեն,
 ամենէն աղէկ եւ ամենահաստատուն ատամանքն
 ունին: Եւրոպայաց մը անգամ մը միայն իւր
 ձեւնագոյն սպիտակութեամբն նախանը շարժող
 սեւամորթի մը շեղ եւ ալբատարագոյն ա-
 տամանջ շարքը զինելը բաւական է: Նոյն իսկ
 Անգղացիք՝ որոնց համար կ'ըսուի թէ շարքին
 շատ մեծ համակութիւն մ'ունենան՝ իրենց
 գեղեցիկ ու հաստատուն սպիտաներովն մեկալ
 ազգերը կը գերազանցեն: Սակայն շարքին
 համար ըսուածը՝ միւս շարքանդինաց համար
 չ'արժեք, գլխաւորաբար քաղցրաւենիք, շարք-
 արմիրը եւ ստանոյ նմանիք՝ ատամանջ վնասակար
 համարելու է:

Ընդձեռնայ Ռոմանու. — Մեծ գոհունա-
 կութեամբ կը տեսնեն Գաղղիացիք ընդծովեայ
 ումանաւուն բազմաթիւ փորձերուն յուսա-
 ցուածէն աւելի յարող ելք ունենալը Ռոմանուը
 մրրկալից ծովուն տակէն Յուրնէն մինչեւ Մար-
 սեկկ ճանապարհը՝ եւ զարձը 14 հանգոյց
 արագութեամբ կատարեց՝ առանց ստիպուելու
 իւր էլեկտրական միջերանցները (accumulateur)
 փոխելու: «Մագնետա» ահագին զբաշաւորն
 վրայ թէ խարխիս ձգած եւ թէ քալած սիրո-
 ցին յարձակումեր կատարեց, եւ ամէն անգա-
 մուն ուղմերն իրենց նպատակի կէտին հասան:
 Նաւաստիք եօթը ժամու չափ ողախտու եւ ջրա-
 խիտ միջոցին մէջ կրցան կայտառ ու զուարթ
 մնալ՝ այնպէս իբր թէ նաւը ծովուն տակը
 գտնուէր՝ առանց ամենեւին իրենց առողջու-
 թեան վրայ ազդեցութիւն մը կրելու: Նաւը կը
 սուզանէ եւ ջրոյ մակերեւոյթը կ'ըլլէ՝ ըստ հա-
 ճոյնց իւր հրամանատարին: Ի սկզբան անդ կ'ա-
 ուրկուէր թէ նաւը կտր ըլլայ՝ այսինքն թէ